

Koldby - Julianehåb

Én af historiens forbindelseslinjer

På Grønlands nationaldag den 21. juni 1989 fejrede hjemsturet sin 10 års fødselsdag. I Julianehåb (Qaqortoq) var der som tidligere år flere dages solhvervsfest med sang, musik, børneoptog og sågar fodboldkampe. Kulminationen, et dronningebesøg, måtte desværre aflyses på grund af drivis.

Marius Ib Nybye
(1867-1946).

Som led i denne kulturfestival var det min lykkelige pligt at overrække en gave fra museet i Thisted til Julianehåbs borgmester, Henrik Lund. Gaven bestod af ti sjældne, grønlandske trædukker samt tre modeller af henholdsvis en kajak, en konebåd og en hundeslæde. Forarbejdet var gjort af museumsinspektør Jette Kjær og bestyrelsen for museet, der gennem længere tid havde arbejdet med tanken om at overdrage disse museums genstande til Grønland, som er deres naturlige hjemsted. Denne

gestus er blevet værdsat efter fortjeneste af modtagerne, og genstandene er nu placeret på Julianehåbs lille museum, der ifølge museumsinspektør Joel Berglund har fået en attraktion. At hjemstedet blev Julianehåb er nok lidt af en tilfældighed; der er kun ganske få museer på Grønland, så de personlige forbindelseslinjer har været afgørende.

Det er trædukkerne, der påkalder sig størst opmærksomhed. De er ca. 40 cm. høje og skåret af storfangeren Johannes Kreutzmann, der blev født i Kangamiut i 1862. Kangamiut ligger nord for Godthåb og hed oprindeligt Sukkertoppen. Nu er kolonien Sukkertoppen rykket lidt længere sydpå.

Johannes Kreutzmann's farfar, J. F. Kreutzmann, var af tysk slægt. I 1806 blev han i en meget ung alder assistent og i 1835 kolonibestyrer i Kangamiut. Han blev grønlandsk gift, og de 11 børn i ægteskabet blev alle opdraget som grønlandere. Sønnerne Jens og Kristoffer er kendt for deres kunstneriske talent.

Jens Kreutzmann blev kolonibestyrer efter sin far, "skønt han kun talte det grønlandske sprog". Han var en stor tegner og fortæller. Nogle af hans ting har sammen med Arons levet en henslumrende tilværelse på Nationalmuseets etnografiske samling, men nu hentet frem af glemslens slør.

Jens blev far til Johannes Kreutzmann, der allerede i levende live blev en sagnfigur. Han blev døbt Aron Klaudius Sivert Sommer John Johannes Kreutzmann. Allerede som 8-årig fik han sin første kajak, og da han var 15 samlede han sig sælskind nok til en konebåd. Den unge konebådsejer sejlede med sit mandskab på langfart for at drive rensdyrjagt.

I 1904 blev Johannes opsøgt af Knud Rasmussen, der ville belæres i kajakroningens ædle kunst. Ifølge Knud Rasmussen så han ud som en mand på under 30, selv om han var over 40. Han var høj og ualmindelig harmonisk bygget, havde sort, kruset hår, og øjnene var brune og spillende. Knud Rasmussen skriver, at Johannes Kreutzmann's tanker var klare, og han gav dem altid udtryk i et elegant grønlandsk - hvor han bød, fulgte øjeblikkelig handling.

Johannes Kreutzmann startede med at skære trædukker af drivtømmer til sine børn. Senere i livet udviklede det sig til en kunstart, hvor han med bare en kniv og en fil forsøgte at genskabe de mennesker, han havde kendt - især typer fra barndommen huskede han godt. Han var aktiv indtil sin død i 1940.

Da trædukkerne blev overrakt ved en reception i byrådsalen i Julianehåb, var der et oldebarn af Johannes Keutzmann til stede. Det var den kendte billedkunstner Aka Høeg, der bor i Julianehåb. Hendes reaktion overbeviste mig om, at det var en rigtig beslutning at lade dukkerne vende hjem.

Men hvordan er Johannes Kreutzmann's

dukker så havnet på Thisted Museum? Det er ikke af klimatiske grunde, at vi må vende blikket mod Koldby, men her starter forklaringen faktisk.

I Historisk Årbog for Thisted Amt, årgang 1938 kan man læse om den dynamiske Johannes Nyeboe, der drev Koldby kro og senere byggede kroerne i Sjørring, Hurup og Hørdum. Han var gift med Else Marie Korsgård fra Tøttrupgård, og blandt deres børn var Marius Ib, der blev født den 25. juli 1867.

Marius Ib Nyeboe fik eksamen ved Thisted Realskole i 1885 og fik senere en uddannelse som civilingeniør. Herefter var han seks år i USA, før han i 1898 grundlagde sit eget ingeniørfirma i København. Senere slog han sig sammen med en kollega i et firma, der drev vidtspændende rådgivende virksomhed både i ind- og udland, især Rusland. Nyeboe organiserede minedrift i de danske kolonier, men han vandt navnlig anerkendelse som foregangsmand inden for dansk moseindustri.

Også på Grønland havde Nyeboe sit virke, bl.a. som direktør for en kobbermine. Men han var også en

uvurderlig støtte for flere grønlandsekspeditioner. Det vidner Peter Freuchens bøger om. I "Min grønlandske Ungdom" hedder det: "Vi havde en anden uvurderlig ven, den danske ingeniør M. Ib Nyeboe, der gennem årene aldrig sparede på penge eller tid eller venskab for os". Senere i samme bog får Nyeboe følgende karakteristik af Peter Freuchen:

"Da ingen anden troede på os, var Nyeboe stadig trofast; uden Nyeboe havde Nordgrønland ikke været dansk den dag i dag." For sin værdifulde støtte til Knud Rasmussen fik Nyeboe opkaldt et landområde efter sig. Det er Nyeboe Land nord for indlandsisen mellem St. George Fjord og Newman Bugt. Nyeboe klarede sig altså godt i den store verden; men han glemte ikke Thy. I 1944 kontaktede han P. L. Hald på museet i Thisted, og der opstår en brevveksling om at aflevere effekter fra Grønland til museet.

P. L. Hald viser interesse for sagen, og i slutningen af september 1944 modtager han 10 store træfigurer. Nyeboe oplyser, at han har 17 figurer. Dertil kommer, at han i årenes løb har foræret ca. 8 bort. De 10 dukker fik altså deres hjem på Thisted Museum i næsten

45 år. Handels- og Søfartsmuseet har 16 Kreutzmann-dukker, som er overtaget fra Grønlands Styrelse.

Året efter modtager P. L. Hald flere effekter fra Nyeboe. Det drejer sig om tre modeller af henholdsvis en konebåd, en kajak og en hundeslæde med forspand. Disse ting har Nyeboe fået af Knud Rasmussen og Peter Freuchen efter deres 5. Thuleekspedition.

Nyeboe er også i kontakt med Kaj Birket-Smith fra Nationalmuseets etnografiske samling og overdrager da også ting til samlingen. Det er åbenbart et ønske fra Nyeboes side, at der opbygges en samling i Thisted, og allerede i september 1944 modtager P. L. Hald en eskimoisk kvindekniiv, en såkaldt ulo, fra etnografisk samling. Kniven er af skifer og befinder sig stadig væk på museet i Thisted.

Birket-Smith har været med på polarekspedition og betragtes stadigvæk som en af Danmarks førende etnografer. Han er imødekommende, men fra starten giver han over for Nyeboe udtryk for, at Thisted Museum først og fremmest bør indeholde egnens fund. 1. januar 1945 spørger han "i al fortrolighed" P. L. Hald, "om Thisted Museum overhovedet er interesseret i Grønland". Han gør opmærksom på, at museet også selv må foretage indsamling i Grønland, hvis der skal opbygges en samling.

Med overdragelsen af tingene til museet i Julianehåb har tiden givet Birket-Smith ret. Men det forklejner bestemt ikke Nyeboes fortjenstfulde indsats. Han døde i København dagen før, han ville være blevet 79 år.

KILDER:

Museet for Thy og Vester Hanherred, museumssag nr. 1137

Handels- og Søfartsmuseets Årbog, 1976.

Historisk Årbog for Thisted Amt, 1938.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred 1989, side 135-138).